

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl/Year: 2018 – Sonbahar / Autumn
Sayı/Issue: 41 - Sayfa / Page: 165-182
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 07.07.2018 Kabul/Accepted: 26.08.2018
Araştırma Makalesi / Research Article

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
MEDYA OKURYAZARLIĞI EĞİTİMİ YETERLİKLERİ VE
BU YETERLİKLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERLE İLİŞKİSİ¹**

***MEDIA LITERACY COMPETENCIES OF TURKISH AND
SOCIAL STUDIES TEACHERS AND CORRELATION BETWEEN
THESE COMPETENCIES AND CERTAIN VARIABLES***

Şenay YILDIRIM
Öğretmen, MEB.
syildirim_91@hotmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Nuri KARDAŞ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi ABD,
mnkardas@yyu.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi ile ilgili yeterliklerini ve yeterliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisini belirlemektir. Araştırmada “nicel araştırma yöntemi” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Van ili merkez ilçelerinde görev yapan 222 Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı yeterliklerine ilişkin verilerin toplanmasında “Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ) ve “Kişi Bilgi Formu (KBF)” kullanılmıştır. MOEÖ ile toplanan verilerin analizinde, nicel analiz tekniklerinden Tek Yönlü ANOVA (Bağımsız varyans analizi) ve “Bağımsız Örneklemelerde *t*- Testi” analizi yapılmıştır. 222 öğretmenin “Medya

¹ Bu çalışma, ilk yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

Okuryazarlığı Yeterliği”ni ölçen ölçekten elde edilen verilerin analizi neticesinde, eğitim kurumlarında medya okuryazarlığı eğitimi veren Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı yeterlik başarı puanı ortalamalarının 86,56 ile “Kısmen Yeterli” seviyede olduğu tespit edilmiştir. Değişkenlerden “Meslekteki Kıdem”, “Hizmet verilen yer”, “Medya okuryazarlığı Dersini Alma” değişkenleri ile medya okuryazarlığı eğitimi becerisi/yeterliği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunurken; “Cinsiyet”, “Branş”, “Eğitimde kullanılan kaynaklar”, “Yaş”, “Mezun olunan eğitim kurumu” değişkenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi/yeterliği ile ilişkisi bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Medya okuryazarlığı eğitimi, Yeterlik, Öğretmen, Değişkenler.

Abstract

The objective of the present study is to determine the competencies of Turkish and Social Studies teachers regarding media literacy education and the correlation between these competencies and certain variables. "Quantitative research method" was used in the study. The study sample included 222 Turkish and Social Studies teachers working in Van provincial center in the 2016-2017 academic year.

"Media Literacy Education Scale (MLES)" and "Personal Information Form (PIF)" were used to collect data on the literacy competences of Turkish and Social Studies teachers. The data collected with MLES was analyzed with one-way analysis of variance (independent analysis of variance) and independent samples t-test. The analysis of the data obtained from the scale that measured the media literacy competencies of 222 teachers demonstrated that media literacy and competency scores of Turkish Language and Social Studies teachers, who provide media literacy training in educational institutions, were "Partially Adequate" with a median literacy competence achievement average score of 86,56. While there were statistically significant differences between the variables of "Occupational Seniority", "Service Location", "Attendance in the Media Literacy Course" and media literacy education skill / competence, there were no correlations between the variables of "gender", "department", "resources used in education", "age", "education institution of graduation" and media literacy education skill / competence.

Keywords: Media literacy education, Competence, Teacher, Variables.

Giriş

Medya kelimesi, Türkçe Sözlük’te (2005: 1361) “1.Büyük iletişim ve yayın organlarının tümü; 2. İletişim ortamı, iletişim araçları, kitle iletişim araçlarının tümü” olarak tanımlanmaktadır. Tüzel (2012: 12)’e göre medya, “insanlarla ya da olay ve durumlarla yüz yüze olmadığımız vakitlerde kullandığımız araçlara verilen genel ad”dır. Günümüzde medya araçlarının sağladığı iletişim olanakları,

beraberinde yeni kavramlarda getirmiştir. Medya okuryazarlığı ve bilgi okuryazarlığı terimleri bu kavramlardandır.

Alan yazın incelendiğinde medya okuryazarlığı ile birlikte bilgi okuryazarlığı kavramının da sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle medya okuryazarlığının iyi anlaşılması için alan yazında sıklıkla kullanılan, “bilgi okuryazarlığı” kavramını ve bu kavramın medya okuryazarlığıyla ilişkisine bakmak yerinde olacaktır. Bilgi okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı alan yazında çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Kavram olarak “bilgi okuryazarlığı”, ilk kez 1974 yılında ABD’de o dönemin Bilgi Endüstrisi Derneği (Information Industry Association) başkanı olan Paul G. Zurkowski tarafından ortaya atılmıştır (Badke, 2010: 48). Bu kavram, 1974 yılında ilk kullanımından sonra gerek kütüphanecilik alanında gerek kütüphanecilik dışı alanlarda sadece ABD’de değil tüm dünyada kullanılan, değişen ve önemi gün geçtikçe artan bir kavram haline gelmiştir.

Zurkowski’ye (1974: 6) göre bilgi okuryazarı, problemlere (özellikle iş ortamında karşılaştığı problemlere) bilgiye dayalı çözüm üretmek için bilgi kaynaklarını kullanan, çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımı için gerekli becerilere sahip olan ve ilgili teknikleri bilen kişidir. Önceleri özellikle problem çözme ve karar verme becerilerine değinen bilgi okuryazarlığı tanımlarının zaman içinde başta eleştirel düşünme becerisi olmak üzere diğer üst düzey düşünme becerilerini de kapsama aldığı görülmektedir. Lenox ve Walker’a (1993: 314) göre bilgi okuryazarı, öncelikle bilme isteği duyan, analitik sorular soran, araştırma yöntemlerini bilen, değerlendirmede eleştirel becerileri kullanabilen bireydir.

“Medya okuryazarlığı” da analiz etme, değerlendirme ve mesajların iletimi yeteneğini kapsamaktadır. Paul Messaris’in tanımına göre “medya okuryazarlığı” medyanın toplumdaki işlevselliğine ilişkin bilgileri içermektedir (Akt. Karaman, 2016: 332). Medya Okuryazarlığı Merkezi’nin (Center for Media Literacy) kurucusu ve başkanı Elizabeth Thoman; medya okuryazarlığının, öğrencilerin yalnızca gördükleri medya ürününü okumalarını değil, aynı zamanda onu meydana getirme sürecinde de aktif rol almalarını gerektiren bir hareket olduğunu vurgulamaktadır.

Tanımlardan hareketle, medya okuryazarlığı ile bilgi okuryazarlığı kavramlarının birbirinden kalın çizgilerle ayrılmadığı, bunların birbirini tamamlayan özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda medya okuryazarlığı kavramının bilgi okuryazarlığını kapsayan bir özellik taşıdığı söylenebilir. Dolayısıyla medya okuryazarlığı; medya araçlarında yayınlanan, görülen ve işitilen her

bilgiyi doğru anlamayı ve değerlendirmeyi, gerektiğinde ise yeni bir medya ürünü oluşturmayı da kapsamaktadır.

Bilgi edinme ve paylaşmada günümüzde en çok kullanılan başlıca medya araçları; televizyon, radyo, internet, cep telefonu, tablet, dergi, gazete, kitaplar ve yazılı-resimli her türlü iletişim araçlarıdır. Kişi hayatında önemli olan bu araçlardan her biri, her an toplumları oluşturan bireylere açık veya örtük mesajlar iletmektedir. Yayınlarıyla medya araçları, kişi hayatında önemli kolaylıklar sağlarken, kabul edilebilir amaçlar dışında kullanıldığında olumsuz etkileri de olabilmektedir. Bireylerin medya araçlarından olumsuz etkilenmemeleri için bu araçlardan gönderilen açık mesajları iyi yorumlayabilmeleri, örtük olanları ise doğru sezebilmeleri gerekmektedir. Bu da ancak etkili bir medya okuryazarlığı eğitimi almakla mümkün olabilmektedir. Nitekim teknolojik gelişmelere bağlı olarak iletişim araçlarının çeşitliliği de her geçen gün artmaktadır. Bu durumun birçok avantajı olmakla birlikte, medya aracılığı ile ulaşılan bilgilerin güvenilirliğini tespit edebilmeyi zorlaştırmak gibi dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, çeşitli içeriklerin içerisinde en güvenilir olanının tespit edilebilmesi ve doğru yorumlanabilmesi için etkili medya okuryazarlığı eğitimi almak toplumun en önemli parçası olan bireylerin önde gelen görevlerinden olmalıdır (Polat & Odabaş, 2008).

Medya araçlarından gelen iletiler yetişkin bireylere kıyasla, çocuk yaştaki bireyleri daha fazla etkilemektedir. Yoğun ileti akışı karşısında çocuklar çoğu zaman bilinçsiz olarak medya iletilerine maruz kalabilmektedirler. Medya araçlarından yapılan yayın içerikleri bireylerin; fikirlerine, dünya görüşlerine, yaşantı şekillerine, davranışlarına, hatta konuşmalarına, diğer bir deyişle neredeyse yaşamlarının tamamına etki edebilmektedir (Karaman & Karataş, 2009).

Bu bağlamda, iletişim ve etkileşimde kullanılan medya araçlarının; geleceğe güvenle bakan, yaşadığı toplumun maddi ve manevi değerlerinin farkında olan, bunları korumak noktasında sorumluluk taşıyan bireyler yetiştirebilmek için, amaca uygun kullanılmasının bir zorunluluk olduğu söylenebilir. Bireylerin medya araçlarını bilinçli, etkili ve yerinde kullanılabilmesi için, etkili medya okuryazarlığı eğitimi verme görevi yüklenen öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Medya okuryazarlığı eğitimindeki amaç; medyayı reddetme, kötüleme ya da çocukları istenmeyen mesajlardan korumaktan ziyade, öğrencilerin her tür medya mesajlarını eleştirel olarak yorumlayıp değerlendirebilecek ve kendi mesajlarını üretebilecek becerilere sahip

olmalarına yardımcı olmaktadır (Akşit ve Dönmez, 2011). Dahası, medya okuryazarlığı eğitimi bireye ne izleyeceğini değil, nasıl izleyeceğini öğretmelidir.

Öğrencilere çağın gereklerine uygun, etkili medya okuryazarlığı eğitimi verebilmek için görevlendirilen öğretmenlerin teori ve pratikte yeterli becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Alan yazında medya okuryazarlığı eğitimi veren öğretmenlerin konuyla ilgili yeterliklerini/becerilerini tespit etmeye yönelik yapılmış çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırma bu konuda alana katkı sunmak üzere hazırlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin yeterliklerini ve bu yeterliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisini ortaya koymaktır. Bu bağlamda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığına ilişkin becerileri/yeterlikleri hangi düzeydedir?
2. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığına ilişkin becerileri/yeterliklerinin “1) Cinsiyetleri, 2) Mezun oldukları lisans programları, 3) Yaşları, 4) Mesleki kıdemleri, 5) Medya okuryazarlığı dersini alma durumları, 6) Medya okuryazarlığı eğitiminde kullandıkları araç-gereçler, 7) Çalıştıkları eğitim kurumunun bulunduğu yer (il, ilçe, belde, köy vb.), 8) Branşları” değişkenleriyle ilişkisi var mıdır?

Yöntem

Bu bölümde; araştırmanın modeli, yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama kullanılan araçlar ve verilerin analizinde kullanılan analiz teknikleri açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma, nicel araştırma modelinde yapılmıştır. Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimine ilişkin yeterlikleri ve bu yeterliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisine yönelik verilerin analizinde nicel analiz teknikleri kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Van ili merkez ilçelerinde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren öğretmenler, örneklemini ise Medya Okuryazarlığı dersi kapsamında okullarda eğitim veren Türkçe ve

Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak 222 öğretmen katılmıştır.

Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırmanın katılımcıları Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenliği branşlarında eğitim veren 222 öğretmenle sınırlıdır. Araştırma Van İli Merkez İlçeleri ile sınırlıdır.

Veri Toplama Araçları

Kişi Bilgi Formu (KBF)

Araştırma örneklemindeki öğretmenlerin birtakım özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu form Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ) ile birlikte Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu ile öğretmenlerin; 1) Cinsiyetleri, 2) Mezun oldukları lisans programları, 3) Yaşları, 4) Mesleki kıdemleri, 5) Medya okuryazarlığı dersini alma durumları, 6) Medya okuryazarlığı eğitiminde kullandıkları araç-gereçler, 7) Çalıştıkları eğitim kurumunun bulunduğu yer (il, ilçe, belde, köy vb.), 8) Branşları ile ilgili demografik bilgileri elde edilmiştir.

Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ)

Araştırmada, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Medya Okur Yazarlığı Eğitimi'yle ilgili yeterliklerini tespit etmek için Görmez ve Kardaş (2017) tarafından geliştirilen ölçek, bu araştırmada Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ) ismiyle kullanılmıştır. Ölçek maddelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

5'li likert olarak hazırlanan ölçekte 31 madde yer almaktadır. Maddelerin tamamı olumlu yargıdan oluşmaktadır. Ölçekteki cevap seçenekleri "Hiçbir Zaman, Çok Az, Ara sıra, Çoğunlukla, Her Zaman" şeklindedir. Her seçeneğe karşılık gelen puan ve puan aralıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ) Ölçek Seçenekleri ile Puan Aralıkları

Seçenekler	Verilen Puanlar	Puan Aralığı
Her Zaman/Çok Yeterli	5	130-155
Çoğunlukla/Yeterli	4	105-129
Ara sıra/Kısmen Yeterli	3	81-104
Çok Az/Yetersiz	2	56-80
Hiçbir Zaman/Çok Yetersiz	1	31-55

Tablo 1 incelendiğinde ölçekteki puanların 31 ile 155 arasında olduğu görülmektedir. Puanlar 5'e yaklaştıkça öğretmenlerin etkili

medya ilkelerini kullanma düzeyleri yüksek, 1'e yaklaştıkça ise düşük olduğu kabul edilmiştir.

Ölçek; *medyayı ve medya iletilerini gözleme eleştirme ve analiz etme becerisi* (1,2,3,4,5,6,7,8,9), *medyayı eğitimin standart bir aracı olarak kullanma becerisi* (10,11,12,13,14,15,16,17,18), *güncel ve akademik konuları değerlendirmede medyayı kullanma becerisi* (19,20,21,22,23,24,25,26) ve *bireysel veya toplumsal etkinliklerde medya metinleri üretme ve değerlendirme becerisi* (27,28,29,30,31)" olmak üzere dört faktörden oluşmaktadır.

Her bir faktör maddesi isimlendirilen faktörlerle de uyumaktadır. 31 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısının $\alpha=.961$ olduğu; alt boyutlar açısından, birinci alt boyutun .902; ikinci alt boyutun .892; üçüncü alt boyutun .902, dördüncü alt boyutu ise .893 olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar ölçeği oluşturan maddelerin birbiri ile tutarlı olduğunu ve ölçülmek istenilen tutumu yansıtan yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır.

Verilerin Toplanması

Van Milli Eğitim Müdürlüğü'yle Eğitim Bilimleri Enstitüsü vasıtasıyla yapılan görüşmeler sonucunda Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Yazılı izinler alındıktan sonra, Kişi Bilgi Formu (KBF) ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ) araştırmacı tarafından çoğaltılarak öğretmenlere elden ulaştırılmış ve yine araştırmacı tarafından elden teslim alınmıştır.

Verilerin Analizi

Medya Okuryazarlığı Eğitimi Ölçeği (MOEÖ) ile elde edilen verilerin analizinde nicel analiz teknikleri kullanılmıştır. MOEÖ ile edilen nicel veriler bilgisayara aktarılarak SPSS 20.0 (*Statistical Package for Social Sciences – Sosyal Bilimler için İstatistik Programı*) aracılığıyla analiz edilmiştir. Grup büyüklüğü 50 ve üzeri olduğunda normallik analizi için Kolmogorov-Smirnov testleri veri dağılımının normallığı için kullanılır. Analizde p değerinin ,05'ten küçük olması verilerin normal dağılım sergilemediğini göstermektedir" (Büyükoztürk, 2006, s. 42). Yapılan analizde ölçekten elde edilen verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Bu nedenle araştırmada parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeninin analizinde "bağımsız örnekleme t-testi", diğer değişkenlerin başarı ortalamaları ile ilişkisini belirlemek için "bağımsız örneklemlerde varyans analizi -Tek Yönlü Anova (F)-" istatistiği kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde veri toplama araçlarından elde edilen verilere ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular araştırmanın problem sorularına bağlı olarak alt başlıklar halinde sunulmuştur. Araştırmanın ilk problem sorusuna ilişkin bulgular tablo 2’de sunulmuştur.

İlk Problem Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 2. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı yeterliklerine ilişkin bulgular:

	Kişi sayısı	En düşük	En yüksek	Ort.
Ortalama	222	47	131	86,56

Tablo 2’de araştırmanın katılımcı sayısının 222 olduğu görülmektedir. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Medya Okuryazarlığı Yeterliklerini” ölçen ölçekten elde edilen veriler hesaplandığında öğretmenlerin başarı puanı ortalamalarının 86,56 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ölçekten en düşük puan alan katılımcının 155 puan üzerinden 47, en yüksek puan alan katılımcının ise 155 puan üzerinden 131 puan aldığı görülmektedir.

Ölçek değerlendirme aralıkları incelendiğinde; 130-155 puan aralığı “Çok Yeterli”, 105-129 puan aralığı “Yeterli”, 81-104 puan aralığı “Kısmen yeterli”, 56-80 puan aralığı “Yetersiz”, 31-55 puan aralığının “Çok Yetersiz” olarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi yeterlik puanlarının 86,56 ile “Kısmen Yeterli” (81-104) değerlendirme aralığında yer aldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle MEB’e bağlı devlet okullarında Medya okuryazarlığı eğitimi veren Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi becerilerinin “Kısmen Yeterli” düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Bu durum, Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi verebilmek için istedik donanımına sahip olmadıklarını göstermektedir. Bulgular, günümüzde oldukça gerekli ve popüler olan medya okuryazarlığı eğitiminden başarılı neticeler alabilmek için söz konusu dersi veren öğretmenlerin meslek içi eğitim kursları veya başka programlarla yetiştirilmeleri gerektiğini göstermektedir.

İkinci Problem Sorusuna İlişkin Bulgular:
“Cinsiyet” değişkenine ilişkin bulgular tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular

Cinsiyet	N	Ortalama	t	p
Kadın	90	86,43	-.054	,957
Erkek	132	86,54		

Tablo 3’te “Cinsiyet” açısından kadın ve erkek öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *t* -testi yapılmış ve istatistiksel olarak kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p: ,957 > 0,05; t: -,054).

Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı beceri puanları incelendiğinde, kadın öğretmenlerin ortalamasının 86,43, erkek öğretmenlerin beceri puanlarının ise 86,54 olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek öğretmenlerin yeterli puanları arasında yaklaşık 0,10 gibi oldukça düşük bir farkın olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kadın ve erkek öğretmenlerin medya okuryazarlığı başarı düzeyleri arasında önemli bir fark yoktur denilebilir.

“Meslekteki kıdem” değişkenine ilişkin bulgular tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Meslekteki kıdem sürelerine ilişkin bulgular:

Kıdem	N	Ortalama	F	p
1-5 yıl	107	89,38	3,882	,010
6-10 yıl	98	84,65		
11-15 yıl	16	78,75		
16-20 yıl	1	82,00		
Toplam	222	86,56		

Tablo 4’te “kıdem” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *varyans analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak öğretmenlerin meslekteki kıdemlerini gösteren gruplar arasında anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir (F= 3,882; p< ,05). Toplam başarı ortalamaları incelendiğinde öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi yeterliği bakımından “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında oldukları anlaşılmaktadır. Yalnız meslek yılı 11-15 arasında olan öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından “yetersiz düzey” (56-80) aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin meslekteki kıdemleri açısından mesleğe yeni başlayan

öğretmenlerin (1-5 yıl) kıdem yılı yüksek olan öğretmenlere nazaran daha yüksek beceri puanına sahip oldukları anlaşılmaktadır. Mesleki kıdemleri 1-5 yıl arasında olan öğretmenlerin başarı puanı 89,38 iken mesleki kıdemleri 6-10 olan öğretmenlerin başarı puanı 84,65; meslek kıdemi 11-15 yıl olan öğretmenlerin 78,75; kıdemleri 16-20 yıl olan öğretmenlerin başarı ortalamalarının ise 82,00 olduğu görülmektedir.

Diğer bir deyişle meslekte yeni olan öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi/yeterliliği açısından kıdemli öğretmenlere nazaran daha başarılıydılar. Bu durumun, medya okuryazarlığı eğitimi ile ilgili gelişmelerin ve farkındalığın ülkemizde henüz yeni olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim ülkemizde medya eğitimi ile ilgili gelişmelerin 2006-7 yıllarından sonra yaşanmaya başladığı ve az sayıda üniversitede medya eğitiminin yaklaşık 5-10 yıllık bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Birçok üniversitenin Türkçe Eğitimi ABD’de ise henüz medya eğitimi ile ilgili ders/dersler okutulmamaktadır.

“**Mezun olunan eğitim kurumu**” değişkenine ilişkin bulgular tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Mezun olunan eğitim kurumu değişkenine ilişkin bulgular

Mezun Olunan Eğitim Kurumu	N	Ortalama	F	p
Eğitim enstitüsü	29	82,52	1,698	,185
Eğitim fakültesi	181	87,31		
Fen Edebiyat fakültesi	12	83,83		
Toplam	222	86,56		

Tablo 5’te “mezun olunan eğitim kurumu” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *varyans analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumunu gösteren gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir ($F=1,698$; $p>,05$). Toplam başarı ortalamaları incelendiğinde genel olarak öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo incelendiğinde Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları eğitim kurumları arasında eğitim fakültesi lehine yaklaşık 4 puanlık bir farkın olduğu görülmektedir. Eğitim Fakültesi mezunlarının başarı puanı 87,31 iken Eğitim Enstitüsü

mezunlarının ortalama puanı 82,52; Fen ve Edebiyat Fakültesi mezunlarının puanı ise 83,83'tür.

Eğitim Fakültesi mezunlarının medya eğitimi yeterliği ile diğer kurumlardan mezunların yeterliği arasında önemli bir farkın olmaması, eğitim fakültelerinde de henüz medya eğitimi üzerinde önemle durulmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu durum MEB'de medya okuryazarlığı dersini verecek öğretmenlerin, öğrencileri bu anlamda istedik şekilde yetiştiremeyeceklerini de göstermektedir. Bu durum hizmet içi eğitim kursları vasıtasıyla Türkçe ve sosyal bilgiler öğretmenlerine etkili bir medya eğitiminin verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Medya Okuryazarlığı Eğitimi Programı'nda söz konusu dersin öncelikle İletişim Fakültesi ve Eğitim Fakültesi mezunlarınca verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Fakat tablo incelendiğinde, tabloda İletişim Fakültesi mezunu hiçbir öğretmenin yer almaması düşündürücü bir problemdir.

“**Branş**” değişkenine ilişkin bulgular tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. “Branş” değişkenine ilişkin bulgular

Branş	N	Ortalama		
		a	F	P
Sosyal bilgiler	82	85,93	1.310	,058
Türkçe	140	87,09		
Toplam	222	86,56		

Tablo 6'da “Branş” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *varyans analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak öğretmenlerin branşlarını gösteren gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir ($F= 1,310$; $p> ,05$). Toplam başarı ortalamaları incelendiğinde, öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında oldukları anlaşılmaktadır.

Başarı puanları incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin başarı puanının 87,09; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin başarı puanlarının ise 85,93 olduğu görülmektedir. Başarı puanları arasında Türkçe öğretmenleri lehine oluşan yaklaşık 1 puanlık farkın istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı tablo 6'daki analizlerden anlaşılmaktadır. Yani Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı becerileri/yeterlikleri birbirine benzer bulunmuştur.

“**Medya Okuryazarlığı Dersini Alma**” değişkenine ilişkin bulgular tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. “Medya Okuryazarlığı Dersini Alma” değişkenine ilişkin bulgular

Medya Okuryazarlığı Eğitimi				
Alma Durumu	N	Ortalama	t	p
Aldım	106	88,35	2,189	,030
Almadım	112	84,24		

Tablo 7’de “Medya Okuryazarlığı Dersini Alma” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *t testi analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak öğretmenlerin branşlarını gösteren gruplar arasında medya okuryazarlığı eğitimi alan öğretmenler lehine anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir ($t= 2,189$; $p,030 < ,05$).

Başarı ortalamaları incelendiğinde medya okuryazarlığı eğitimi alan 106 öğretmenin başarı puanının 88,35; medya okuryazarlığı eğitimi almayan 112 öğretmenin başarı puanının ise 84,24 olduğu görülmektedir. Başarı puan ortalamaları arasında medya okur yazarlığı eğitimi alan öğretmenler lehine yaklaşık 4 puanlık bir farkın olduğu görülmektedir.

Değerlendirme aralıkları incelendiğinde de bu puanın “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, öğretmenlere medya eğitimi vermenin gerekliliğini göstermesi bakımından önemlidir.

“Medya Okuryazarlığı Eğitiminde Kullanılan Kaynaklar” değişkenine ilişkin bulgular tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. “Medya Okuryazarlığı Eğitiminde Kullanılan Kaynaklar” değişkenine ilişkin bulgular

Kullanılan Kaynaklar				
	N	Ortalama	F	P
Ders kitabı	103	84,17	1,447	,188
TV	49	87,55		
Bilgisayar	26	88,69		
İnternet	11	91,00		
Gazete	16	88,69		
Magazin dergileri	12	86,75		
Eğitim sanat dergileri	2	108,00		
Diğer	3	86,67		
Toplam	222	86,56		

Tablo 8’de “Medya Okuryazarlığı Eğitiminde Kullanılan Kaynaklar” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için

bağımsız örneklemelerde *varyans analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitiminde kullandıkları kaynakları gösteren gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir ($F=1,447$; $p,188 > ,05$).

Toplam başarı ortalamaları incelendiğinde, öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (103), medya okuryazarlığı eğitiminde “ders kitapları”ni kullandığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin 49’u medya eğitiminde televizyonu, 26’sı bilgisayar, 16’sı gazeteyi, 12’si magazin dergilerini, 11’i interneti, 2’sinin ise magazin-sanat dergilerini okuttuğu belirlenmiştir.

Ölçek verileri incelendiğinde en yüksek başarı puanının sırasıyla “eğitim-sanat dergileri”, “internet”, “gazete”, “bilgisayar” kullanan öğretmenlere ait olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo verilerinden hareketle öğretmenlerin ders kitaplarını daha çok tercih etmelerinin medya eğitiminde pek etkili olmadığı söylenebilir. Ders kitaplarının yanı sıra yaygın medya araçlarını (internet, bilgisayar, dergi, tv.) kullanmanın öğrencilerin etkili medya eğitimi almalarına katkı sağlayacağı söylenebilir.

“Yaş Aralığı” değişkenine ilişkin bulgular tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. “Yaş Aralığı” değişkenine ilişkin bulgular

Yaş Aralıkları

	N	Ortalama	F	P
22-27	78	88,59		
28-32	109	86,44		
33-38	26	82,27		
39-44	8	80,38	1,420	,228
45-50	1	88,00		
Toplam	222	86,50		

Tablo 9’da “Yaş Aralığı” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *varyans analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak öğretmenlerin yaş aralıklarını gösteren gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı belirlenmiştir ($F=1,420$; $p,228 > ,05$).

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (109), 28-32 yaş aralığı ile 22-27 yaş aralıklarında (78) olduğu görülmektedir. Yaş aralıklarında verilen başarı puanları incelendiğinde en yüksek başarı puanının (88,59) 22-27 yaş aralığındaki öğretmenlere ait olduğu

görülmektedir. Bu bulgu genç öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından yaşlı öğretmenlere nazaran daha başarılı olduklarını göstermektedir.

“Çalışılan Yer/Hizmet Verilen Yer” değişkenine ilişkin bulgular tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. “Çalışılan Yer/ Hizmet Verilen Yer” değişkenine ilişkin bulgular

Hizmet Verilen Yer	N	Ortalama	F	p
İl merkezi	53	91,13	3,671	,006
İlçe merkezleri	144	84,16		
Belde	9	86,78		
Köy	16	90,80		
Total	222	86,50		

Tablo 10’da “Hizmet Verilen Yer” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için bağımsız örneklemelerde *varyans analizi* yapılmış ve istatistiksel olarak gruplar arasında anlamlı farkın olduğu belirlenmiştir ($F= 3,671$; $p< ,05$).

Anlamlı farkın ortaya çıktığı grupları tespit etmek amacıyla Post Hoc analizi yapılmış ve anlamlı farkın il ve ilçe merkezleri arasında ortaya çıktığı belirlenmiştir. İl merkezlerinde hizmet veren öğretmenlerin medya okuryazarlığı beceri puanları 91,13 iken ilçe merkezlerinde hizmet veren öğretmenlerin başarı puanları 84,16 olarak belirlenmiştir. İl ve ilçe merkezlerinde çalışan öğretmenlerin başarı puanları arasında yaklaşık olarak 7 puanlık bir fark hesaplanmıştır. Rakamsal olarak belirlenen bu fark istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur.

Beldelerde hizmet veren öğretmenlerin başarı puanı 86,78; köylerde hizmet veren öğretmenlerin başarı puanı ise 90,80 olarak bulunmuştur.

Bu bulgular il merkezlerinde hizmet veren öğretmenlerin hizmet içi eğitim kurslarına ve diğer eğitim olanaklarına ulaşma imkanlarının ilçe, belde ve köy gibi yerleşim yerlerine nazaran daha iyi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer bir deyişle bu bulgu, il merkezlerinde hizmet veren öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi noktasında kendilerini yetiştirmede daha iyi fırsat ve imkânlara sahip olduğu ve bu fırsatları değerlendirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Başarı ortalamaları genel olarak incelendiğinde, gerek il merkezi gerekse ilçe, belde ve köylerde hizmet veren öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerileri bakımından “kısmen yeterli” puan aralığında olduğu görülmektedir. Bu bulgu Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin etkili bir medya eğitimi sürecinden geçirilmeleri gerektiğini göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türkçe ve Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi ile ilgili yeterlikleri ve bu yeterliklerinin bağımsız değişkenlerle ilişkisine yönelik ulaşılan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir:

❖ “Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığına ilişkin becerileri/yeterlikleri nelerdir?” problem durumuna ait sonuçlar;

222 öğretmenin “Medya Okuryazarlığı Yeterliklerini” ölçen ölçekten elde edilen veriler hesaplandığında öğretmenlerin başarı puanı ortalamalarının 86,56 olduğu tespit edilmiştir. Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi beceri/yeterlik puanlarının 86,56 olarak tespit edilen puan, “**Kısmen Yeterli**” (81-104) değerlendirme aralığında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçtan yola çıkarak MEB’e bağlı okullarda Medya Okuryazarlığı Eğitimi veren Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı eğitimi yeterliklerinin istendik düzeyde olmadığı, söz konusu dersi veren öğretmenlerin etkili bir eğitimden geçmeleri gerektiği söylenebilir.

❖ Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığına ilişkin becerileri/yeterliklerinin “1) Cinsiyetleri, 2) Mezun oldukları lisans programları, 3) Yaşları, 4) Mesleki kıdemleri, 5) Medya okuryazarlığı dersini alma durumları, 6) Medya okuryazarlığı eğitiminde kullandıkları araç-gereçler, 7) Çalıştıkları eğitim kurumunun bulunduğu yer (il, ilçe, belde, köy vb.), 8) Branşları” değişkenleriyle ilişkisi var mıdır? problem durumuna ilişkin sonuçlar;

“Cinsiyet” açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları değerlendirildiğinde kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı incelendiğinde anlamlı bir fark bulunamadığı ($p: ,957 > 0,05$; $t: -,054$) sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin meslekteki kıdemleri açısından veriler incelendiğinde, mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin (1-5 yıl) kıdem yılı yüksek olan öğretmenlere göre daha yüksek beceri puanına sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

“Mezun olunan eğitim kurumu” değişkeni açısından öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumunu gösteren gruplar arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($F=1,698; p>,05$).

“Branş” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları değerlendirildiğinde, genel olarak öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında oldukları sonucuna varılmıştır.

“Medya Okuryazarlığı Dersini Alma” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları incelendiğinde, bütün öğretmenlerin “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında yeterliğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

“Medya Okuryazarlığı Eğitiminde Kullanılan Kaynaklar” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları incelendiğinde genel olarak öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerisi bakımından “kısmen yeterli düzey” (81-104) aralığında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (103), medya okuryazarlığı eğitiminde ders kitaplarını kullandıkları belirlenmiştir.

“Yaş Aralığı” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları incelendiğinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (109), 28-32 yaş aralığı ile 22-27 yaş aralıklarında (78) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaş aralıklarındaki başarı puanları incelendiğinde en yüksek başarı puanının (88,59) 22-27 yaş aralığındaki öğretmenlere ait olduğu tespit edilmiştir.

“Hizmet Verilen Yer” değişkeni açısından medya okuryazarlığı eğitimi puanları arasında anlamlı farkın il ve ilçe merkezleri arasında ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Başarı ortalamaları incelendiğinde, gerek il merkezi gerekse ilçe, belde ve köylerde hizmet veren öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerileri bakımından “kısmen yeterli” oldukları sonucuna varılmıştır.

Alan yazın medya okuryazarlığı eğitiminde öğretmen yeterlikleri üzerine yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle sonuçlar tartışılamamıştır. Öğretmenlerin medya okuryazarlığı eğitimi becerileri, yeterlikleri üzerine yapılacak çalışmalar alana katkı sağlayacaktır.

Sonuçlardan hareketler ilgililere şu önerilerde bulunulabilir:

Araştırmada ulaşılan bulgulara göre Türkçe ve Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığına dair beceri düzeyleri “Kısmen Yeterli” bulunmuştur. Bu bulgu bizlere MEB’de görev yapan öğretmenlerin bu dersi etkili bir biçimde veremeyeceklerini göstermektedir. Bu nedenle görev yapmakta olan öğretmenlere zorunlu hizmet içi eğitim verilebilir. Henüz görev yapmayan aday öğretmenlere

ise bu ders lisans düzeyinde alanda yetkin öğretim elemanları tarafından verilebilir.

Bu derse ait yüksek beceriye sahip öğretmenlerin derslerinde materyal olarak bilim-sanat dergilerini, gazete ve interneti, ders kitaplarından daha çok kullandıkları gözlemlenmiştir. Medya okuryazarlığı dersini yürüten öğretmenlere belirtilen materyallerden daha çok yararlanmaları önerilebilir.

İl merkezlerinde çalışan öğretmenlerin bu derse dair becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun sebebinin, öğretmenlerin kendilerini geliştirebilecek daha geniş olanaklara sahip olmaları olması olduğu söylenebilir. İlçe, belde ve köydeki öğretmenlerin de bu olanaklara ulaşabilmeleri, MEM'ler tarafından sağlanabilir.

Medya okuryazarlığı dersi işlenirken öğretmenlerin büyük ölçüde araç-gereç sıkıntısı yaşadıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin araç gereç ihtiyaçları MEB tarafından karşılanabilir.

Okullarda idarecilerin derse karşı olumsuz bakış açılarını değiştirebilmek adına okullarda bu dersin tanıtımlarını yapacak seminer çalışmaları düzenlenebilir. Düzenlenecek seminer çalışmalarına, toplumsal bilinci artırmak amacıyla öğrenciler ve velilerin katılımları da sağlanabilir.

Kaynakça

- Akşit, F. ve Dönmez, B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Medyayı Kullanmaya Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1.
- Badke, W. (2010). Foundations of information literacy: Learning from Paul Zurkowski. *Online*, 34(1), 48-50.
- Bağlı, M. (2004). Medya Okuryazarlığı Hareketinde Yedi Büyük Tartışma (R. Hobbes) *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, , Cilt: 37, Sayı: 1, ss.122-140.
- Görmez, E. (2015). Etkili medya okuryazarlığı eğitimi ve uygulamalarından örnekler “ *BEU. SBE. Dergisi*, Cilt:4 Sayı:1.
- Görmez, E. ve Kardaş, M.N.(2017) Etkili medya eğitimi uygulamaları için bir ölçek geliştirme çalışması, *Turkish Studies*, ISSN:1308-2140, Volume:12/14.
- Karaman, M. (2010). Öğretmen Adaylarının TV ve İnternet Teknolojilerini Kullanma Amaç ve Beklentilerinin Medya Okuryazarlığı Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2010) 3/2, 51-62.

- Karaman, M. K. & Karataş, A. (2016). Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ve Eleştirel Düşünme Düzeyleri, Cilt: 4, Sayı:1, s.326-350.
- Lenox, M. F. ve Walker, M. L. (1993). Information Literacy In The Educational Process. *The Educational Forum*, 57(2), 312-324.
- Thoman, E. & Jolls, T. (2004). Media Literacy: A National Priority For A Changing World. *American Behavioral Scientist*, 48(1), 18-29.
- Tüzel, S. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Derslerinde Medya Okuryazarlığı Eğitimi: Bir Eylem Araştırması*. Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Zurkowski, P. G. (1974). *The Information Service Environment: Relationships And Priorities*. (Report ED 100391). Washington DC: National Commission on Libraries and Information Science.